

Toespraak van burgemeester Peter den Oudsten ter gelegenheid van de 4 Mei Herdenking 2018 – op vrijdagavond 4 mei 2018. Locatie: Martinikerkhof.

Zoals wij nu bij elkaar staan, stil, samen, met elkaar terugdenkend aan de tweede wereldoorlog, aan al die slachtoffers, willekeurig doodgeschoten, aan de martelingen in het Scholtenhuis, aan onze Joodse medeburgers, massaal weggevoerd naar de concentratiekampen en daar vermoord, als we daaraan terugdenken, dan is de twee minuten stilte een uiting van een groot verdriet. In ons midden zijn vanavond mensen die een vader of moeder, opa, oma, broer of zuster hebben verloren. Zo dichtbij is het, het Scholtenhuis is om de hoek, de oorlog is nog maar op zijn hoogst 2 generaties terug, de slachtoffers hebben namen, gezichten.

Tegelijkertijd zijn wij ook dankbaar dat we sinds de tweede wereldoorlog in een vrij land leven, zonder oorlog. Het uitbannen van het kwaad, het verdedigen van vrijheid was toen de basis voor het verzet. Maar het uitbannen van het kwaad, het verdedigen van onze vrijheid die we dagelijks voelen is nu *onze* verantwoordelijkheid.

Zij die toen in verzet kwamen *maakten* geen keuze, zij vonden dat zij geen keuze *hadden*. Het wrede Duitse regiem moest bestreden worden. Onze verzetsstrijders waren moedige mensen, maar ook tegelijkertijd bang.

Onze verzetsstrijders en strijdsters waren gewone mensen, die niet opgeleid waren in verzet te komen, maar het toch tegen wil en dank

deden. Sommigen verzetten zich door deel te nemen aan activiteiten met grote risico's. Dat zijn veelal de mensen die we ieder jaar eren, maar anderen die in verzet kwamen deden dat anoniem, door kleine daden zonder op te vallen. Elk met hun eigen achtergrond en met hun eigen motief, maar met een gezamenlijk rotsvast geloof dat de Duitse bezetter bestreden moest worden.

De Februaristaking van 1941 is daar een aansprekend voorbeeld van. De communistische verzetsman Geert Sterringa was degene die in Groningen opriep het Amsterdamse voorbeeld te volgen en te protesteren tegen de onmenselijke Jodenvervolgung. Zijn manifest werd op grote schaal verspreid in de stad. Deze blijk van solidariteit met de Joodse bevolking – met grote persoonlijke risico's genomen – leidde tot tientallen arrestaties door de bezetter.

Verzetsman Geert Sterringa stierf op 19 januari 1944 in Buchenwald. Sinds afgelopen winter staat Geert Sterringa officieel ingeschreven in het Gulden Boek van de stad Groningen. Ereburger. Hij staat daarmee symbool voor het communistisch verzet.

Een Stolperstein in de Wassenberghstraat houdt de herinnering aan Casper Naber levend.

Vanmorgen is Caspar Naber herdacht samen met hen die in het Scholtenhuis aan de Grote Markt ondervraagd, gemarteld en vermoord werden. Caspar Naber hielp joden aan onderduikadressen. Op 9

november 1944 werd hij verraden, opgepakt en gevangengezet in het Scholtenhuis. Hij sprong uit het raam om te voorkomen dat hij informatie zou prijsgeven die anderen in gevaar bracht. Hij werd 38 jaar.

Gister is in Glimmen op de Appelbergen de april/meistaking van 1943 herdacht. Het verzet tegen het plan van de bezetter om Nederlandse militairen – die na 10 mei 1945 naar huis mochten – alsnog in krijgsgevangenschap te nemen. Het is een dramatische gebeurtenis geweest die een keerpunt vormde in de houding van de Duitse bezetters tegenover de Nederlanders. Voor velen was dit nu het moment om in verzet te komen. Voor Bob Houwen, bijvoorbeeld.

“Het lag voor mijn vader voor de hand om in verzet te komen”, blikte zijn zoon Deddo Houwen jaren later terug. Bob Houwen was onder meer betrokken bij de overval op drukkerij Hoitsema, hier in de stad, waarbij 133.000 bonkaarten buit werden gemaakt. Een legendarische ontsnapping uit het Huis van bewaring voorkwam erger.

Als gevolg van de april/meistaking vielen in Noord-Nederland zestig slachtoffers. Vierendertig van hen werden met opzet op een onbekende locatie begraven.

Ook onder studenten was er verzet. In velerlei vormen. Anda Kerkhoven was studente en een onverzettelijke verzetsstrijdster, een

bevlogen idealiste. In 1942 werd Anda Kerkhoven koerierster voor de Groninger Groep de Groot, een links-pacifistische verzetsgroep die bonkaarten en persoonsbewijzen vervalste en duizenden onderduikers hielp. Daarnaast bezorgde ze op eigen initiatief illegale vlugschriften, waarin ze opriep tot moreel handelen.

In december 1944 werd Anda door de Sicherheits Dienst gearresteerd. Ze zat gevangen in het Huis van Bewaring en werd in het beruchte Scholtenhuis wekenlang ondervraagd. Haar beulen bleef ze moreel de baas. In de vroege avond van 23 maart 1945 – nog geen maand voor de bevrijding van Groningen! – werd Anda Kerkhoven door een Nederlandse SD'er op een stille plek in de Appelbergen bij Glimmen vermoord. Zij was toen 25 jaar.

Zoveel voorbeelden van verzet. Moreel verzet. Fysiek verzet.

Voorbeelden van mannen en vrouwen die in opstand kwamen tegen onderdrukking, onrecht en onmenselijkheid. De reden waarom ze dat deden, verschilt heel sterk. Allen hebben gemeen dat ze niet wegkeken van het kwaad.

Zoals wij nu bij elkaar staan, stil, samen, met elkaar terugdenkend aan de tweede wereldoorlog, aan al het leed dat ook de wereld van vandaag kent, onze wereld, wordt ons verdriet om hen die voor onze

vrijheid vielen vermengd met dankbaarheid dat wij sinds de tweede wereldoorlog in een vrij land leven, zonder oorlog.

Wij, de meesten van ons van na de oorlog, kijkend naar het verzet van toen door de bril van onze eigen, tijdgebonden opvattingen. Dan rijst bijna automatisch de vraag: Wat zouden wij doen?

Wat wij zouden doen in de omstandigheden van toen is een vraag die niet te beantwoorden is. Maar in de omstandigheden van vandaag is er wel een antwoord.

Ook wij mogen niet weggijken van het kwaad. Ook wij moeten in verzet komen als onze vrijheid wordt bedreigd, als wij of onze burens of onze vrienden of onze medeburgers worden gediscrimineerd op grond van hun ras of geloof. Ook wij moeten ons heftig, heftig verzetten tegen antisemitisme.

Ook wij moeten in verzet komen als mensen worden uitgesloten, ook wij moeten blijven geloven en blijven werken aan een maatschappij waarin iedereen zich gelukkig kan voelen en meetelt.

Ons moreel kompas is mede gevormd door de verzetsstrijders van toen. Als wij weggijken maakt ons dat medeplichtig. Ons moreel kompas mag niet meebewegen met de omstandigheden.

Vanavond, 4 Mei, realiseren we ons temeer dat in verzet komen tegen haat, discriminatie en uitsluiting nog steeds onze gezamenlijke morele opdracht is. Die opdracht brengt ons zo dichtbij onze verzetsmannen en vrouwen die ons onze zo kostbare vrijheid teruggaven.

Peter den Oudsten

burgemeester

